

บทที่ 4

ข้อมูลพื้นฐานของชุมชน

ในบทนี้ผู้วิจัยต้องการนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และการสังเกตการณ์ ประชากรในชุมชนศิริอำมาตย์ มานำเสนอเพื่อเป็นการบรรยายความเป็นมาและภูมิหลังของ ประชากรและตัวชุมชน โดยแบ่งหัวข้อออกเป็นดังนี้

- ความเป็นมาของชุมชนศิริอำมาตย์
- ลักษณะทางกายภาพของชุมชนและที่อยู่อาศัย
- สภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของประชากรในชุมชน

4.1. ความเป็นมาของชุมชนศิริอำมาตย์

เมืองที่มีความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศโดยเฉพาะเมืองหลวงของประเทศอย่างกรุงเทพมหานคร จะมีอัตราการขยายตัวของประชากรเพิ่มมากขึ้น สาเหตุหนึ่ง วิกฤตการอพยพของแรงงานจากชนบทเข้าสู่เมืองหลวงเพิ่มมากขึ้น ก่อให้เกิดความต้องการที่อยู่อาศัยของกลุ่มรายได้ต่างๆ โดยเฉพาะกลุ่มผู้มีรายได้น้อยที่มีอยู่เป็นจำนวนมากในเขตเมือง ซึ่งจะอาศัยอยู่ใกล้กับแหล่งงานต่างๆ เช่น ท่าเรือ โรงงานอุตสาหกรรม

เขตพระนครเป็นเขตกรุงเทพฯชั้นในที่มีความเจริญเติบโตทางด้านต่างๆมาตั้งแต่ต้นสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ซึ่งเห็นได้จากเป็นที่ตั้งของสถานที่สำคัญของทางราชการ จึงเป็นแหล่งรวมของคนในระดับฐานะต่างๆ รวมทั้งมีท้องสนามหลวงและบริเวณโดยรอบก็เป็นแหล่งงานที่ใหญ่แห่งหนึ่งในสมัยก่อน เนื่องจากเป็นตลาดนัดที่เป็นที่ค้าขายสิ่งของต่างๆ มีทั้งของกิน และของใช้ ของใหม่และของเก่า ทำให้พ่อค้าแม่ค้าและผู้ใช้แรงงานต่างๆ นิยมที่จะมาอาศัยในบริเวณใกล้เคียงเพื่อลดค่าใช้จ่ายในการเดินทาง ชุมชนศิริอำมาตย์ก็เป็นชุมชนแห่งหนึ่งที่มีคนนิยมมาพักอาศัยโดยมีอายุย้อนไปประมาณกว่า 70 ปี โดยเริ่มเมื่อประมาณ ปี พ.ศ.2470 มีการเข้ามาเช่าและอาศัยอยู่รวมกันในห้องแถวของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ซึ่งมีประมาณ 15 ห้อง โดยแต่ละห้องมีขนาดประมาณ 6 ตารางวา

- ในปี พ.ศ.2495 ทางสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ เริ่มไม่เก็บค่าเช่าห้องแถว ซึ่งเป็น สัญญาบอกกับคนในชุมชนว่าจะมีการ รื้อห้องแถวเกิดขึ้น
- ในปี พ.ศ.2511 ได้มีการออกกฎหมายเวนคืนที่ดิน เพื่อโครงการขยายท่าอากาศยานในซอยสาเก จึงเริ่มมีการเวนคืนที่ดินที่เป็น โรงงานไม้อัดหลังห้องแถว และมีการรื้อถอนห้องแถวบางส่วนออก

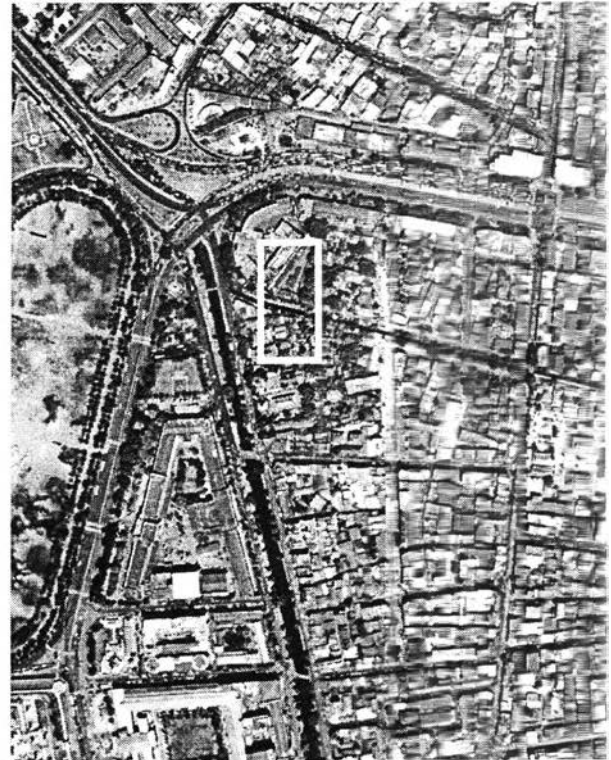
- ในปี พ.ศ.2529 ได้มีการรื้อถอนห้องแถวของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ ที่อยู่หลังโรงแรมโรแยลออกจนหมด ทำให้คนที่เคยอยู่ในห้องแถว ต้องทำการบุกรุกที่ของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ที่เวนคืนไปแล้วเพื่อสร้างที่พักอาศัย และบางส่วนได้ไปสร้างที่พักอาศัยในชุมชนหลังวัดศิริอามาศย์ โดยชุมชนหลังวัดศิริอามาศย์ มีลักษณะเป็นชุมชนเรือนไม้ อยู่สองข้างทางของซอยบุญศิริ ซึ่งเป็นซอยที่เชื่อมต่อระหว่างตลอกสาเกกับถนนบุญศิริ
- ในปี พ.ศ.2538 เกิดเพลิงไหม้ในบริเวณชุมชนหลังวัดศิริอามาศย์ ทำให้เกิดความเสียหายไปมากกว่าครึ่งชุมชน หลังจากเกิดเพลิงไหม้วัดได้ทำการก่อสร้างกำแพงด้านหลังของวัด ทำให้ชุมชนต้องย้ายออกจากบริเวณของวัดแล้วมาบุกรุกและอาศัยอยู่บนอาณาเขตกำแพงวัด คือย้ายมาอยู่อีกข้างหนึ่งของซอยบุญศิริซึ่งเคยเป็นทางเดินตรงกลางสมัยในชุมชน ซึ่งกลายเป็นลักษณะเหมือนในปัจจุบัน และบางส่วนได้ย้ายออกไปอยู่ข้างนอกชุมชนเนื่องจากเนื้อที่ที่มีอยู่อย่างจำกัด
- ในปี พ.ศ.2542 มีโครงการเวนคืนที่ดินและตัดถนน จากถนนบุญศิริไปสุดตลอกสาเกไปทะเล ถนนราชดำเนินกลาง ทำให้เกิดโครงการรื้อย้ายชุมชนศิริอามาศย์ไปอยู่ที่ชุมชนใหม่บางแวก

(ที่มา จากการสัมภาษณ์ หัวหน้าชุมชนศิริอามาศย์ นายบุญรอด รื่นรัมย์)

รูปภาพที่ 2 แสดงภาพถ่ายทางอากาศบริเวณชุมชนศิริอามาศย์ในปี พ.ศ. 2516 และ พ.ศ.2541

ปี พ.ศ. 2516

ปี พ.ศ. 2541

4.2. ลักษณะทางกายภาพของชุมชนศิริอำมาตย์

4.2.1. ที่ตั้งของชุมชนศิริอำมาตย์

ชุมชนศิริอำมาตย์ตั้งอยู่บนที่ดินของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์และที่ดินของทาง กทม.(ที่ทาง กทม. ได้ทำการเวนคืนเพื่อตัดถนนจากจากถนนบุญศิริไปสู่ตรอกส เก) ซึ่งอยู่บริเวณด้านหลังของวัดบูรณศิริมาตยาราม และติดกับหลังโรงแรมโรแยลรัตนโกสินทร์ ในเขตพระนคร กรุงเทพมหานคร มีขนาดประมาณ 1ไร่เศษ

รูปภาพที่ 3 แสดงภาพแผนที่กรุงเทพมหานคร และที่ตั้งของชุมชนศิริอำมาตย์

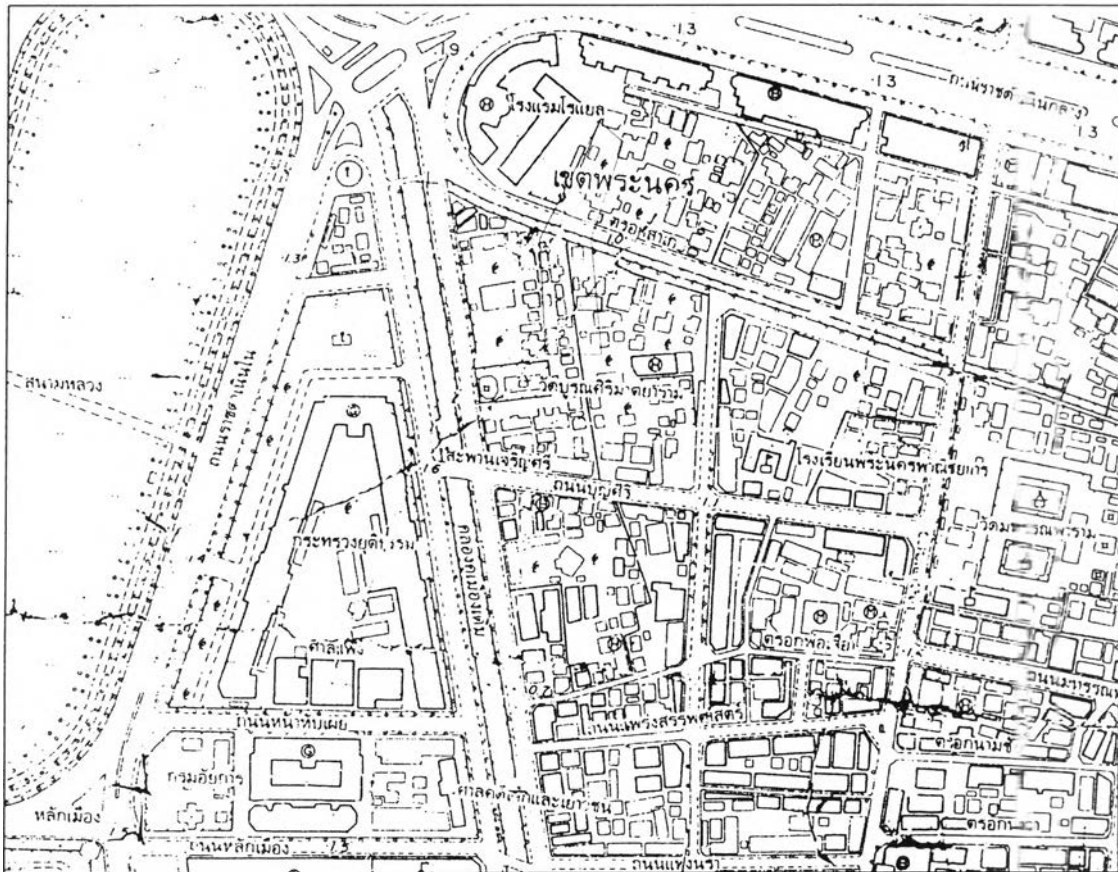

4.2.2. อาณาเขตของชุมชน

4.2.2.1. อาณาเขตของที่ดิน ชุมชนศิริอำมาตย์

- ทิศเหนือ   ติดกับที่ดินของเอกชน
- ทิศใต้   ติดกับ ถนนบุญศิริ
- ทิศตะวันออก   ติดกับที่ดินของเอกชน
- ทิศตะวันตก   ติดกับวัดบูรณศิริมาตยารามและ โรงแรมโรแยล

รูปภาพที่ 4 แสดงภาพที่ตั้งของชุมชนศิริอำนวยการภายในเขตพระนคร

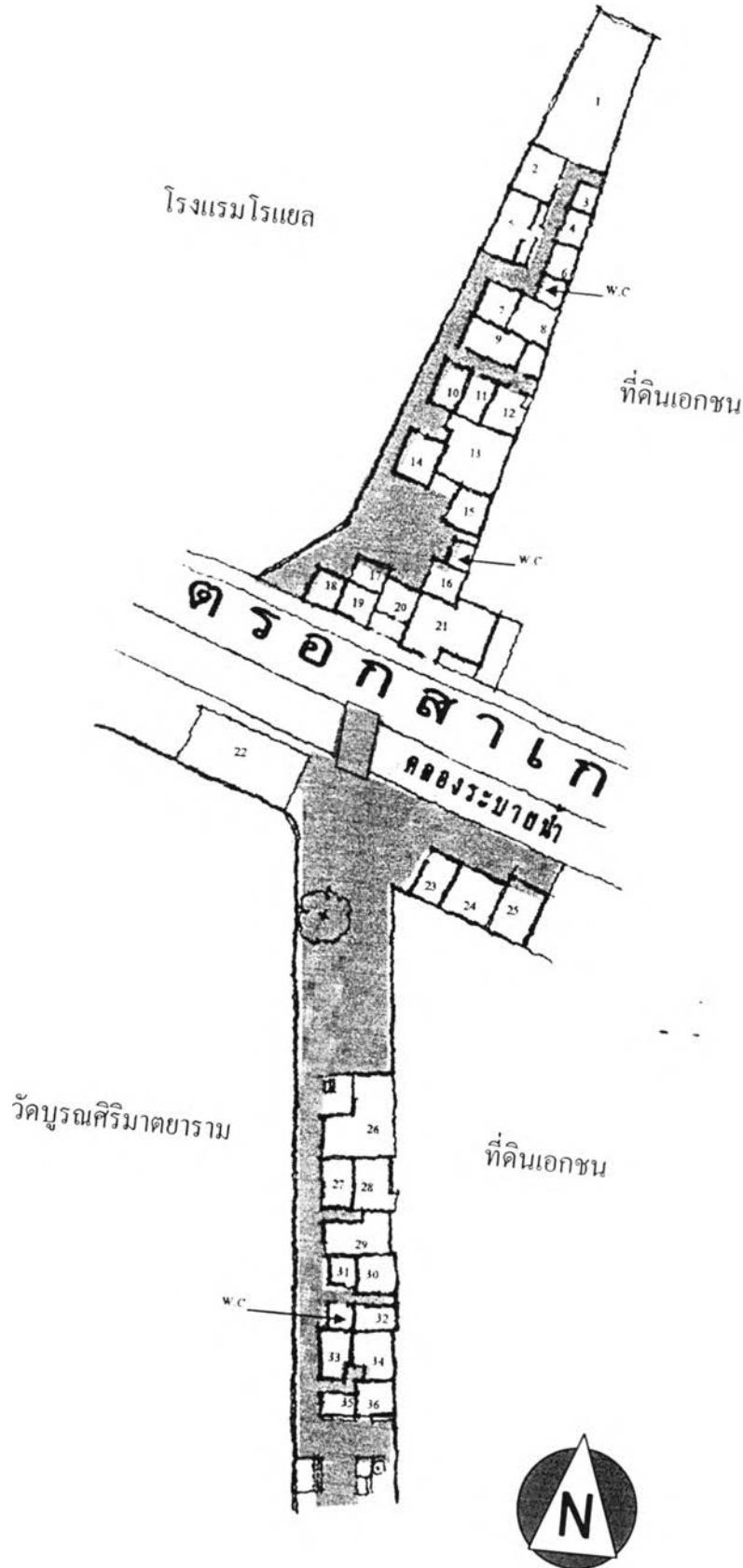

4.2.3. ลักษณะการใช้ที่ดินภายในชุมชน

จากการศึกษาพบว่าพื้นที่ของชุมชน สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ส่วนใหญ่คือพื้นที่ส่วนด้านเหนือและพื้นที่ส่วนด้านใต้ โดยมีถนนคลองสาเกเป็นตัวแบ่ง โดยพื้นที่ของชุมชนจะมีลักษณะคล้ายกัน คือมีทางสัญจรที่ไม่มี ความซับซ้อน และมีการใช้พื้นที่ระหว่างที่พักอาศัย และหน้าที่พักอาศัยที่เป็นที่เปิดโล่ง ประกอบกิจกรรมต่างๆ เช่น นั่งเล่น พุดคุยกับเพื่อนบ้าน ชักผ้า ตากผ้า และเป็นที่ยังเล่นของเด็ก รวมทั้งเป็นพื้นที่ใช้ในการประกอบอาหารเพื่อใช้รับประทานภายในครอบครัวและเพื่อนำไปจำหน่าย

โดยผังรวมแล้วลักษณะการใช้พื้นที่ของชุมชนสามารถแบ่งออกได้เป็น

- ส่วนที่เป็นทางสัญจร(Circulation Network) ได้แก่ ทางเดินภายในชุมชน
- ส่วนที่เป็นส่วนสาธารณะ(Public Space) ได้แก่ ลานหน้าห้องน้ำ ที่โล่งหน้าชุมชน ที่โล่งหน้าที่อยู่อาศัย
- ส่วนที่เป็นพื้นที่ส่วนตัว(Private Space) ได้แก่ บริเวณที่เป็นตัวบ้าน

4.2.4. ลักษณะทางกายภาพและพฤติกรรมในการใช้พื้นที่ ของที่อยู่อาศัยในปัจจุบัน

4.2.4.1. ลักษณะของที่อยู่อาศัยแต่ละหลัง

ลักษณะของที่อยู่อาศัยในชุมชนศิริอำมาตย์ลักษณะเป็นอาคารพักอาศัยไม้ถาวร ซึ่งวัสดุที่ใช้ทำผนัง โดยส่วนมากเป็นแผ่นไม้อัด สังกะสี และแผ่นพลาสติก ที่ได้มาจากวัสดุที่เหลือใช้จากโรงงานต่างๆในท้องสนามหลวง เช่นป้ายโฆษณา ส่วนตัวโครงสร้างหลักของตัวที่อยู่อาศัยได้จากการรื้อย้ายวัสดุจากที่อยู่อาศัยเดิม หรือได้จากการซื้อหรือเก็บมาจากที่ต่างๆ โดยในบางได้มาหรือจัดสร้างที่อยู่อาศัยได้มีขบวนการในการได้มาและจัดสร้างอยู่ 5 รูปแบบคือ จัดสร้างเอง ช่วยกันสร้าง จัดจ้างในการสร้าง ซื้อมาจากเจ้าของเดิม และญาติยกให้ โดยในการจัดสร้างของที่อยู่อาศัยจะขึ้นกับความสามารถของสมาชิกในครอบครัวและความสามารถในการจ่ายของหัวหน้าครอบครัว

4.2.4.2. ขนาดของพื้นที่ในส่วนต่างๆ ในแต่ละหลัง

ในการศึกษาขนาดพื้นที่ใช้สอยและองค์ประกอบต่างๆ ในบ้าน พบว่าขนาดพื้นที่ขงที่อยู่อาศัยทั้งหมดโดยเฉลี่ยมีขนาดประมาณ 15.39 ตารางเมตรต่อหลังคาเรือน และพื้นที่ในส่วนต่างๆ ในที่อยู่อาศัยจะมีความสูงโดยเฉลี่ยประมาณ 2.0 เมตร

ตารางที่ 3 แสดงขนาดของพื้นที่ในส่วนต่างๆของที่อยู่อาศัยจำแนกตามหลังคาเรือน

บ้านเลขที่	ขนาดของพื้นที่ทั้งหมดในที่อยู่อาศัย	ขนาดของพื้นที่ในส่วนต่างๆของที่อยู่อาศัย								
		ส่วนที่นอน	ส่วนรับประทานอาหาร	ส่วนสันทนาการ	ส่วนอาบน้ำ	ส่วนซักล้าง	ส่วนปรุงอาหาร	ส่วนเก็บของ	ห้องน้ำ	ส่วนที่เป็นร้านค้า-ที่งน
1	72	15	4	4	-	4.6	4.6	5.8	3.5	-
2	11	5	3	-	1.2	1.2	1.2	-	-	2
3	4.3	1.7	1.4	-	1	-	-	-	-	-
4	5	1.7	0.5	1.7	-	-	-	-	-	-
5	14.6	18	-	-	1.6	3.2	-	4.8	-	-
6	4.5	1.4	0.5	1.4	-	-	-	-	-	-
7	14.5	3.6	2.3	3.6	3.2	5.4	3	-	-	2
8	8.4	2.7	1.5	2.7	-	-	-	-	-	-
9	14.3	7.6	2.3	6	2	2	2	-	-	1.5
10	7.56	1.7	1.2	-	-	-	-	-	-	3
12	7	4.8	1.8	-	-	-	-	1	-	1

13	22.6	5.4	2.3	3.2	2.7	3	2	-	-	-
14	8.1	1.7	0.5	1.7	-	-	-	-	-	-
15	5.5	3	1.5	-	1.5	2	1.5	-	-	0.5
18	7	3.6	-	-	-	-	-	-	-	-
19	6.25	2.6	1.2	-	-	-	-	-	-	-
20	6.25	2	1.5	-	-	-	1.5	-	-	-
21	21.5	5.3	2.3	2.3	-	2	1.5	2.7	-	2
22	27	5.1	-	-	-	2.3	2.3	-	-	15
23	8.3	3.6	1.5	3	-	-	-	-	-	-
24	23.7	6	2.3	4	-	2.6	2.6	1.3	-	-
25	14.8	5	2	-	1.2	1.8	1.5	-	-	1.5
26	59	6.3	0.8	-	-	2	-	5.5	2	2
27	18.8	8	2	3	-	-	-	2.8	-	-
28	9.7	3.6	1.2	3.6	-	-	-	1.5	-	-
29	28.3	5.8	2	3	1.4	2.3	1.2	3	-	-
30	9.2	2.7	1.2	2.7	-	-	0.8	-	-	2.7
31	11.9	3	1.4	3	-	-	1	3.2	-	-
33	9.1	3.6	1.6	3.6	-	-	-	-	-	-
34	13	4.1	1.6	4.1	1.2	1.9	1.6	-	-	-
35	4.3	1.3	1	-	-	-	-	-	-	-
36	15	4	1.6	4	2	2	1.2	3	-	-
ค่าเฉลี่ย	15.39	4.65	1.66	3.19	1.73	2.55	1.84	3.15	2.97	2.57

หมายเหตุ เนื่องจากเมื่อทำการลงสำรวจจึงผู้วิจัยได้พบว่า จากจำนวนที่อยู่อาศัยที่ได้มีการรายงานไว้จากขณะเบื้องต้นเป็นจำนวน 36 หลังคาเรือน มีผู้อยู่อาศัยปัจจุบันเพียง 32 หลังคาเรือน ดังนั้นข้อมูลต่างๆ ที่นำเสนอในรายงานฉบับนี้จะเป็นจำนวนเฉพาะจากหลังคาเรือนที่มีผู้อยู่อาศัยเท่านั้น

ค่าเฉลี่ย = ผลรวมของพื้นที่ทั้งหมด หารด้วย จำนวนหลังคาเรือนที่มีพื้นที่นั้นๆ

4.2.4.3. รูปแบบการจัดวางเครื่องเรือนที่เป็นส่วนใหญ่ของชุมชน

กล่าวโดยสรุปจากการสังเกตลักษณะของการจัดวางเครื่องเรือน และการใช้เนื้อที่ในซอย ที่อยู่อาศัย พบว่าลักษณะส่วนใหญ่ เป็นการวางแปลนแบบเปิด โดยจะมีเครื่องเรือนที่จำเพาะเท่านั้น และเมื่อมีการใช้เสร็จแล้วก็จะเก็บเข้าที่ เพื่อประกอบกิจกรรมอย่างอื่นต่อไป ซึ่งเป็นมาช่วยให้สามารถใช้พื้นที่ได้อย่างเต็มที่ และยังช่วยให้เกิดความรู้สึกไม่อึดอัด คับแคบ อากาศสามารถถ่ายเทได้สะดวก

4.2.4.4. รูปแบบที่อยู่อาศัยแบ่งออกเป็นประเภทต่างๆ ตามกายภาพ

เนื่องจากชุมชนศิริอามาตย์มีจำนวนประชากรที่ใช้ในการศึกษาไม่มากนัก หากกำหนดเกณฑ์การแบ่งรูปแบบจากลักษณะที่อยู่อาศัยในชุมชนศิริอามาตย์เองอาจจะไม่เห็นความแตกต่างมากนัก ดังนั้นผู้วิจัยจึงขออาศัยเกณฑ์ที่ได้มีการแบ่งรูปแบบที่อยู่อาศัยมาแล้วจากการศึกษาวิจัยของนายสมศักดิ์ ธรรมเวชวิที ที่ทำการศึกษารื่อง “การศึกษาเพื่อเสนอรูปแบบเคหะชุมชนของผู้มีรายได้น้อยในเมือง : กรณีศึกษา สลัมคลองเตย” ซึ่งได้มีการแบ่งรูปแบบที่อยู่อาศัยออกเป็น 7 รูปแบบใหญ่ๆ (ดูจากภาคผนวก) โดยรูปแบบของที่อยู่อาศัยในชุมชนศิริอามาตย์สามารถแบ่งได้ออกเป็นดังนี้คือ

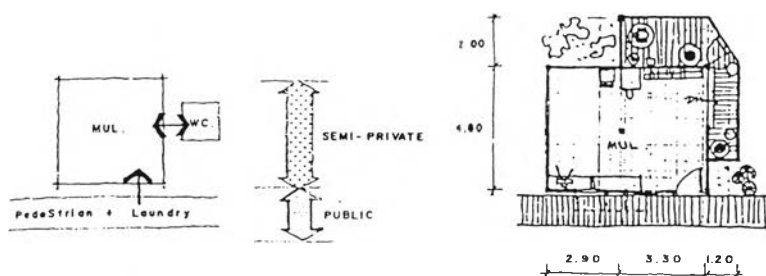
- รูปแบบ ก เป็นแบบลักษณะแปลนเปิด (Open Plan) ซึ่งเป็นรูปแบบที่มากที่สุด
- รูปแบบ ข เป็นแบบลักษณะแยกส่วนใช้สอยต่างระดับ (Two Level) ซึ่งเป็นรูปแบบที่มีจำนวนน้อย

รูปแบบ ก ลักษณะแปลนเปิด (Open Plan) คือกิจกรรมต่าง ๆ จะใช้ห้องเพียงห้องเดียว (โถงเอนกประสงค์) ไม่มีการแยกสัดส่วนที่ชัดเจน เครื่องใช้จะติดหรือแขวนกับฝาผนัง หรือวางบนชั้นวางของ เว้นพื้นที่ตรงกลางห้องไว้ บริเวณซักผ้าและตากผ้าใช้ทางเดินหน้าบ้าน รวมถึงใช้เป็นที่เตรียมอาหารด้วย ซึ่งสามารถแยกได้ 2 ลักษณะ คือ

รูปแบบ ก-1 แบบมีห้องน้ำ-ส้วมใช้ส่วนตัว

รูปแบบ ก-2 แบบใช้ห้องน้ำ-ส้วมร่วมกับเพื่อนบ้าน

รูปภาพที่ 6 แสดงแผนภาพ (Diagram) และตัวอย่างการจัดแปลนแบบเปิด

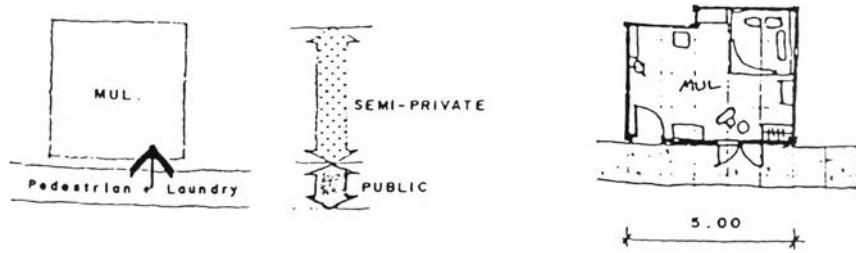
รูปแบบ ก-1 มีห้องน้ำ-ส้วมแยกกัน

ลักษณะผัง : Open-Plan

องค์ประกอบหลัก : โถงเอนกประสงค์

: ห้องน้ำ-ส้วม

รูปแบบ ก-2 ใช้ห้องน้ำ-ส่วนร่วมกับเพื่อนบ้าน

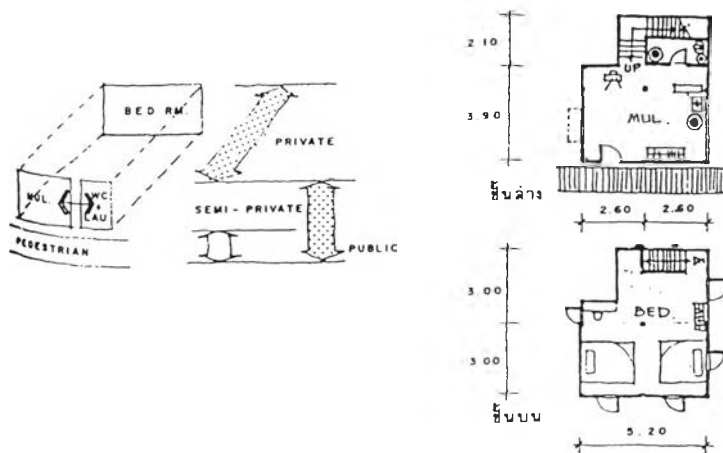
ลักษณะผัง : Open-Plan

องค์ประกอบหลัก : โถงเอนกประสงค์

รูปแบบ ข ลักษณะแยกส่วนใช้สอยต่างระดับ (Two Level) คือการจัดพื้นที่ใช้สอยหลักออกจากกันโดยแนวคิง (2 ชั้น) ส่วน semi-private จัดไว้พื้นที่ชั้นล่างซึ่งสามารถติดต่อกับส่วนสาธารณะได้ สำหรับส่วนนอน (private zone) จัดไว้ชั้นบน และบางส่วนก็จัดแยกเป็นอิสระที่พื้นที่ชั้นล่าง ลักษณะการจัดแปลนแบบนี้ สามารถสรุปได้ 2 ลักษณะคือ

รูปแบบ ข-1 แบบจัดส่วนนอนไว้เฉพาะค้ำบน

รูปแบบ ข-2 แบบจัดส่วนนอนไว้ทั้ง 2 ชั้น

รูปภาพที่ 7 แสดงแผนภาพ (Diagram) และตัวอย่างการจัดแปลนแบบแยกส่วนใช้สอยต่างระดับ

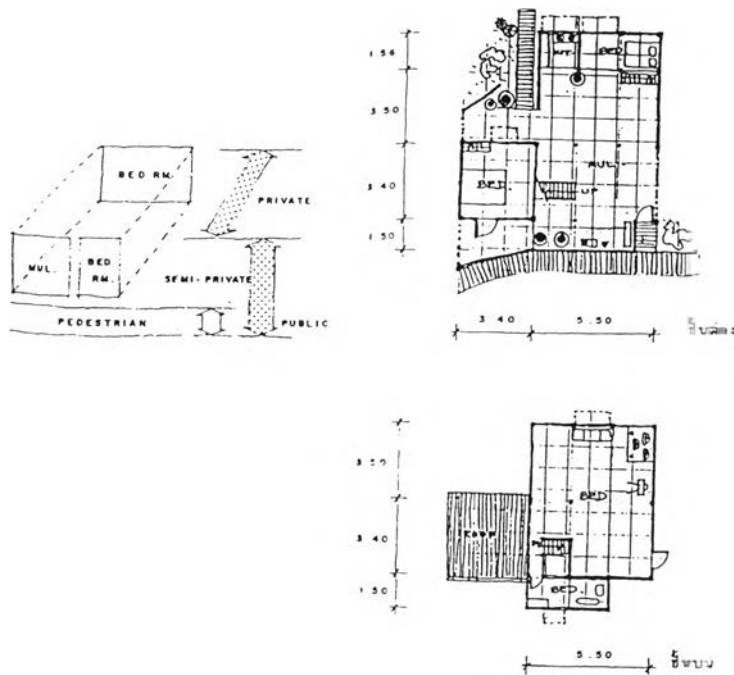
รูปแบบ ข-1 แยกส่วนนอนไว้ค้ำบน

ลักษณะผัง : Two Level zoning

องค์ประกอบหลัก : โถงเอนกประสงค์

: เฉลียงหรือลานหน้าบ้าน

: ส่วนบริการ

รูปแบบ ข-2 จัดส่วนนอนไว้ทั้ง 2 ชั้น

ลักษณะผัง : Two Level zoning
องค์ประกอบหลัก : โถงเอนกประสงค์
: ส่วนบริการ

4.2.4.5. รูปแบบการใช้สอยที่อยู่อาศัย

เนื่องจากผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชนศิริอำมาตย์ มีการประกอบอาชีพหลายอย่าง แต่จากการศึกษาพบว่าส่วนใหญ่ประกอบอาชีพค้าขายอิสระ โดยเฉพาะค้าขายอาหารมีจำนวนมากที่สุด ดังนั้นการใช้สอยที่อยู่อาศัยในชุมชนจึงสามารถแบ่งออกได้เป็น

- พักอาศัยอย่างเดียว

โดยจะใช้ที่อยู่อาศัยเพื่อการหลับนอน และพักผ่อนเพียงอย่างเดียว

- พักอาศัยและค้าขาย

โดยจะใช้ที่อยู่อาศัยเพื่อการหลับนอน และพักผ่อนรวมทั้งใช้พื้นที่บางส่วนในที่อยู่อาศัยประกอบธุรกิจ ได้แก่ การค้าขายอาหาร รับประทานอาหาร ให้บริการห้องน้ำ-รับจ้างซักผ้า ภายในชุมชน

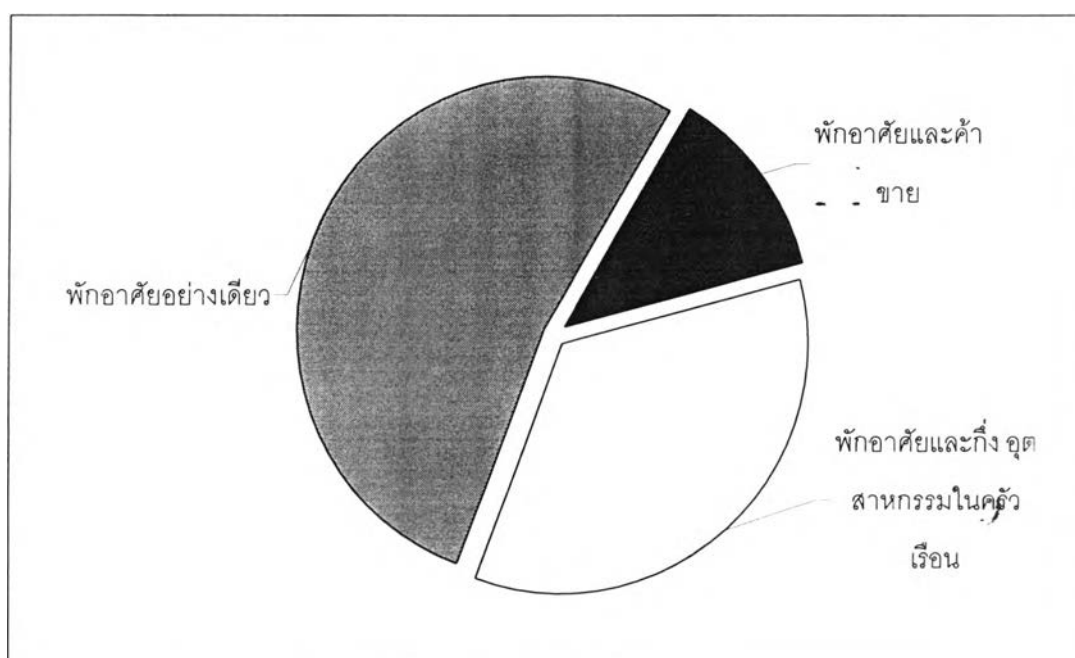
- พักอาศัยและกึ่ง อุตสาหกรรมในครัวเรือน

โดยจะใช้ที่อยู่อาศัยเพื่อการหลับนอน และพักผ่อน รวมทั้งการใช้พื้นที่ในที่อยู่อาศัย ในการทำสินค้าเพื่อนำออกไปจำหน่ายนอกชุมชน ได้แก่ ใช้ปรุงอาหาร และตกแต่งของเก่าที่จะนำออกไปจำหน่ายสำหรับพ่อค้าของเก่า

ตารางที่ 4 แสดงสัดส่วนรูปแบบการใช้สอยที่อยู่อาศัย

การใช้สอยที่อยู่อาศัย	การถือครอง	จำนวน		คิดเป็นร้อยละ	
พักอาศัยอย่างเดียว	เจ้าของเอง	13	17	40.63	53.13
	ผู้เช่า	4		12.5	
พักอาศัยและค้าขาย	เจ้าของเอง	3	4	9.38	12.50
	ผู้เช่า	1		3.13	
พักอาศัยและกึ่ง อุตสาหกรรมในครัวเรือน	เจ้าของเอง	3	11	9.38	34.33
	ผู้เช่า	8		25	
รวม		32		100	

แผนภูมิที่ 5 แสดงสัดส่วนรูปแบบการใช้สอยที่อยู่อาศัย

4.2.4.6. การต่อเติมและดัดแปลงที่อยู่อาศัย

เนื่องจากชุมชนนี้มีการอยู่อาศัยมากกว่า 10 ปี ดังนั้น ที่อยู่อาศัยจึงอาจจะมีการเปลี่ยนแปลง เพื่อตอบสนองความต้องการที่เกิดจากปัจจัยต่างๆ เช่น การเพิ่มขึ้นของจำนวนสมาชิกในครอบครัว หรือการที่สมาชิกในครอบครัวเติบโตขึ้น หรือจากการที่ครอบครัวมีสภาพทางเศรษฐกิจที่ดีขึ้น ตามแนวความคิดที่ได้มีการศึกษามาแล้ว

ดังนั้นในส่วนนี้ต้องการบอกถึงสัดส่วนของจำนวนครัวเรือนที่ไม่มีการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงเนื้อที่ใช้สอย และครัวเรือนที่มีการปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงเนื้อที่ใช้สอยในที่อยู่อาศัยโดยแยกเป็นการต่อเติม และการซ่อมแซมที่อยู่อาศัย โดยนับตั้งแต่เริ่มมาอาศัยอยู่ในชุมชนนี้ ตารางที่ 5 แสดงสัดส่วนของหลังคาเรือนในชุมชนที่มีการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงที่อยู่อาศัย

ประเภทของหลังคาเรือน		จำนวน	ร้อยละ
หลังคาเรือนที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงเนื้อที่ใช้สอย		19	59.38
หลังคาเรือนที่มีการเปลี่ยนแปลงเนื้อที่ใช้สอย	มีการต่อเติม	2	6.25
	มีการซ่อมแซม	11	34.38
รวม		32	100

4.3. สภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของประชากรในชุมชนศิริอำมาตย์

สภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของคนในชุมชน ถือได้ว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญมาก และมี อิทธิพลต่อการกำหนดขนาดของที่อยู่อาศัยในปัจจุบันได้ ดังที่ Shelly (1975:253-254) ได้กล่าวไว้ว่า “ความต้องการด้านที่อยู่อาศัยของมนุษย์ มีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างและรูปแบบไปตามสภาพแวดล้อมและระบบเศรษฐกิจ ตลอดจนความต้องการของผู้เป็นเจ้าของที่มีบทบาทและฐานะทางสังคมเปลี่ยนแปลงสูงขึ้น” ในการเสนอสภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของคนในชุมชนนี้ จะขอกล่าวเฉพาะตัวแปรซึ่งมีผลหรือมีความสัมพันธ์ ต่อการกำหนดขนาดและรูปแบบของที่อยู่อาศัยในปัจจุบันเท่านั้น โดยจะประกอบด้วย

- ขนาดและลักษณะ โครงสร้างของครอบครัว
- โครงสร้าง อายุและเพศของประชากร
- การประกอบอาชีพของประชากรและแหล่งงาน
- รายได้ในครัวเรือน
- รายจ่ายในครัวเรือน

4.3.1. ขนาดและลักษณะโครงสร้างของครอบครัว

โครงสร้างทางสังคมในชุมชนศิริอำมาตย์ มีลักษณะคล้ายกับชุมชนแบบชนบท กล่าวคือมีลักษณะเป็นครอบครัวใหญ่ที่ยังคงอยู่ร่วมกัน มีการประกอบกิจกรรมร่วมกันเช่น มีการจับกลุ่มนั่งคุยกัน มีการร่วมกันทานอาหารที่ร้านค้าที่อยู่ในชุมชน และมีการช่วยเหลือกันในด้านต่างๆ โดยเฉพาะหลังคาเรือนที่เป็นเจ้าของเองในชุมชนจะเป็นเครือญาติกันเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งเกิดจากการแยกครอบครัวออกมาเพื่อตั้งครัวเรือนใหม่

ตารางที่ 6 แสดงสัดส่วนจำนวนสมาชิกในครัวเรือน

จำนวนสมาชิกในครัวเรือน	จำนวน (ครัวเรือน)	จำนวน (คน)	ร้อยละ (ของครัวเรือนทั้งหมด)
1	5	5	15.63
2	9	18	28.13
3	6	18	18.75
4	6	24	18.75
5	4	20	12.50
6	1	6	3.13
7	0	0	0
8	0	0	0
9	1	9	3.13
รวม	32	100	100

จากการสำรวจพบว่าจำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่พบมากที่สุดคือ 2 คนต่อครัวเรือน หรือคิดเป็น 28.13% ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมด และจำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่พบการรองลงมาคือ 3 และ 4 คนต่อครัวเรือน หรือคิดเป็นร้อยละ 18.75 ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมด และจำนวนสมาชิกต่อครัวเรือนโดยเฉลี่ยอยู่ที่ 3.13 คนต่อครัวเรือน (ดูจากตารางที่ 10 ใน บทที่ 4)

4.3.2. โครงสร้าง อายุและเพศของประชากร

จากประชากรในชุมชนศิริอำมาตย์ทั้งหมด พบว่ามีจำนวนผู้ชายไม่แตกต่างจากจำนวนของผู้หญิงมากนัก กล่าวคือ มีจำนวนผู้ชายประมาณร้อยละ 53 และเป็นผู้หญิงประมาณร้อยละ 47 จากจำนวนประชากรทั้งหมดในชุมชน

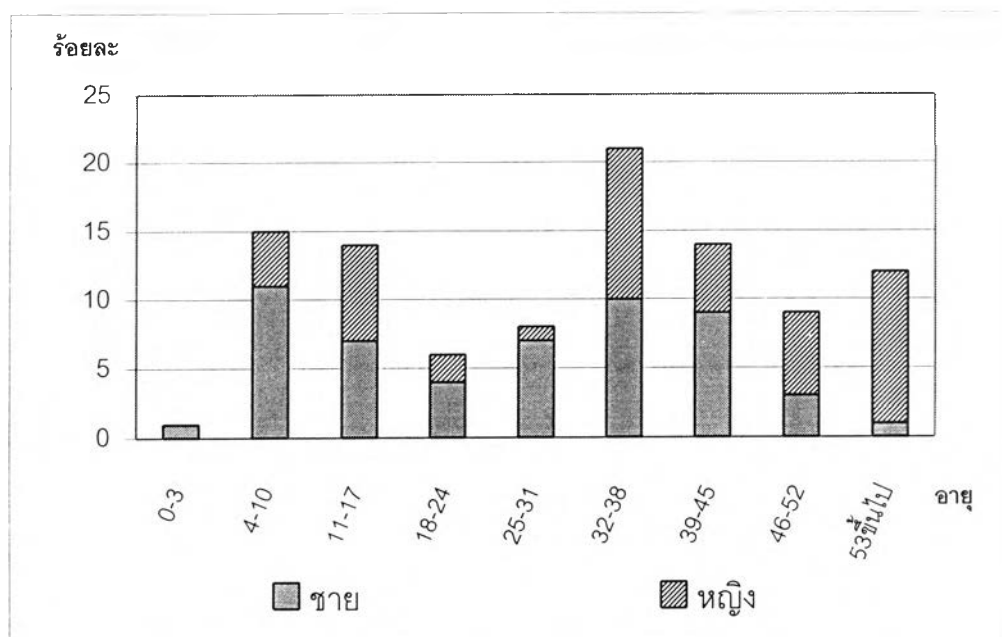
ในด้านโครงสร้างของอายุประชากรที่อยู่ในวัยเรียนคือ 4-17 ปี มีจำนวนร้อยละ 29 และประชากรในวัยทำงานที่มีอายุ 18-52 ปี มีจำนวนประมาณร้อยละ 58 ในชุมชนกลุ่มที่เป็นกลุ่มที่ใหญ่ที่สุดคือกลุ่มวัยทำงานที่มีอายุอยู่ระหว่าง 32-38 ปี

ตารางที่ 7 แสดงสัดส่วนร้อยละของอายุประชากร แบ่งเป็นเพศชายและหญิง

ช่วงอายุ	ชาย		หญิง		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
0-3	1	1	0	0	1	1
4-10	11	11	4	4	15	15
11-17	7	7	7	7	14	14
18-24	4	4	2	2	6	6
25-31	7	7	1	1	8	8
32-38	10	10	11	11	21	21
39-45	9	9	5	5	14	14
46-52	3	3	6	6	9	9
53ขึ้นไป	1	1	11	11	12	12
รวม	53	53	47	47	100	100

หมายเหตุ -เนื่องจากจำนวนประชากรทั้งหมดมีจำนวน 100 คนพอดีจึงมีตัวเลขของสัดส่วนเท่ากับจำนวนประชากร

แผนภูมิที่ 6 แสดงสัดส่วนร้อยละของอายุประชากร แบ่งเป็นเพศชายและหญิง

หมายเหตุ -ช่วงอายุที่ใช้ในการแบ่ง อาศัยช่วงระยะเวลาของการศึกษาเป็นการแบ่ง โดยแบ่งเป็นช่วงละ 6 ปี

4.3.3. การประกอบอาชีพและแหล่งงานของประชากรในชุมชน

เนื่องจากชุมชนศิริอำมาตย์เป็นชุมชนที่ตั้งอยู่ใกล้บริเวณสนามหลวง ซึ่งแต่เดิมคนในชุมชนได้ประกอบอาชีพค้าขายอาหารและค้าขายของเก่าในท้องสนามหลวงเป็นส่วนใหญ่ หลังจากทางกรม.ไม่อนุญาตให้มีการขายของในบริเวณท้องสนามหลวง ทำให้ต้องย้ายออกมาขายในบริเวณโดย

รอบท้องสนามหลวงแทน หรือบ้างก็เลิกขายแล้วหันไปประกอบอาชีพอื่นแทน(ที่เป็นอาชีพที่ไม่แน่นอน เช่นรับจ้างทั่วไป) และจะกลับมาขายของเฉพาะในช่วงที่มีเทศกาลพิเศษหรือเป็นวันสำคัญที่ท้องสนามหลวง เช่น วันที่ 5 ธันวาคม

จากการสำรวจประชากรทั้งหมดในชุมชนสามารถจำแนกกลุ่มอาชีพตาม แหล่งงานและรายได้ ออกเป็น 3 กลุ่มใหญ่ๆดังนี้คือ

- กลุ่มที่ประกอบอาชีพภายในชุมชนและบริเวณใกล้เคียงชุมชน
- กลุ่มที่ประกอบอาชีพภายนอกชุมชน
- กลุ่มผู้ไม่มีรายได้

4.3.3.1. กลุ่มที่ประกอบอาชีพภายในชุมชนและบริเวณใกล้เคียงชุมชน ซึ่งคนกลุ่มนี้เป็นผู้ที่ไม่มีรายได้ไม่แน่นอน โดยคนกลุ่มนี้จะมีมากที่สุด ในชุมชน หรือประมาณร้อยละ 54 ของคนในชุมชนทั้งหมด ประกอบด้วย

- อาชีพค้าขายอิสระ มีจำนวนร้อยละ 44 ของคนในชุมชนทั้งหมด ซึ่งโดยมากเป็นประเภทแผงลอยหรือรถเข็น ซึ่งจะขายอาหาร ขนม และเครื่องดื่ม ชื่อขายของเก่า เป็นต้น โดยมีรายได้อยู่ประมาณวันละ 138.5 บาท
- อาชีพรับจ้าง มีจำนวนร้อยละ 10 ของคนในชุมชนทั้งหมด ซึ่งได้แก่ รับจ้างซักผ้า รับจ้างฝากของ และโดยมากเป็นมอเตอร์ไซค์รับจ้าง โดยมีรายได้อยู่ประมาณวันละ 116.7 บาท

4.3.3.2. กลุ่มที่ประกอบอาชีพภายนอกชุมชน ซึ่งคนกลุ่มนี้เป็นผู้ที่มีรายได้แน่นอน มีอยู่ร้อยละ 10 ของคนในชุมชนทั้งหมด ประกอบด้วย

- ลูกจ้างเอกชนและรัฐวิสาหกิจ มีจำนวนร้อยละ 6 ของคนในชุมชนทั้งหมด ซึ่งโดยมากเป็นพนักงานประจำและพนักงานรักษาความปลอดภัย โดยมีรายได้อยู่ประมาณเดือนละ 6,550 บาท
- อาชีพรับราชการ มีจำนวนร้อยละ 4 ของคนในชุมชนทั้งหมด โดยมีรายได้อยู่ประมาณเดือนละ 5,625 บาท

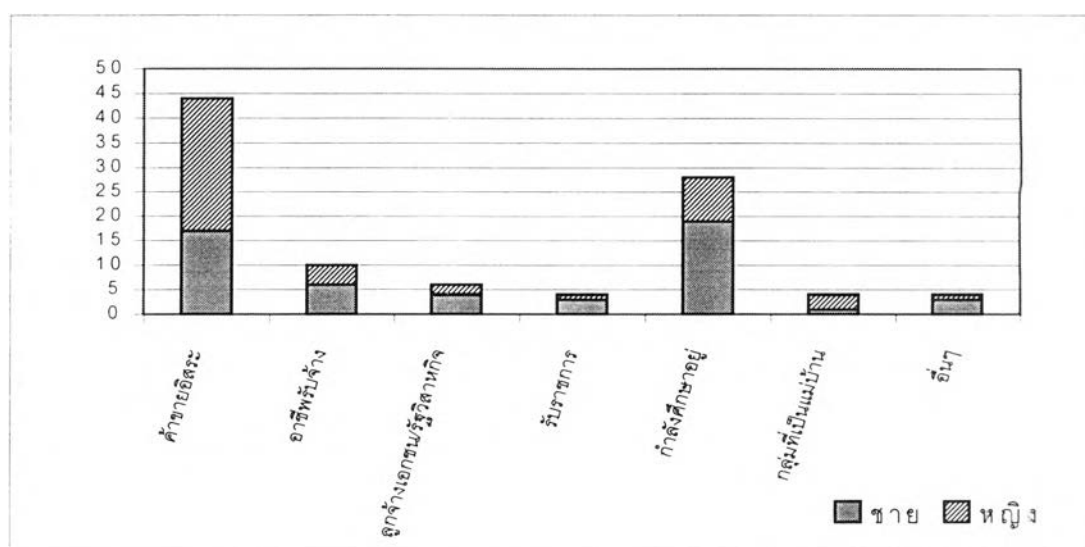
4.3.3.3. กลุ่มผู้ไม่มีรายได้ มีอยู่ร้อยละ 36 ของคนในชุมชนทั้งหมด ประกอบด้วย

- กลุ่มที่กำลังศึกษาอยู่ มีจำนวนร้อยละ 28 ของคนในชุมชนทั้งหมด โดยมีแบ่งเป็นชาย 19คน และเป็นหญิง 9คน มีอายุอยู่ระหว่าง 3-17ปี
- กลุ่มที่เป็นแม่บ้าน มีจำนวนร้อยละ 4 ของคนในชุมชนทั้งหมด โดยมีทั้งเป็นชายและเป็นหญิง โดยมีแบ่งเป็นชาย 1คน และเป็นหญิง 3คน
- อื่นๆ มีจำนวนร้อยละ 4 ของคนทั้งหมด ซึ่งได้แก่คนชรา ผู้ที่กำลังหางานทำ โดยมีแบ่งเป็นชาย 3 คนและเป็นหญิง 1คน

ตารางที่ 8 แสดงจำนวนและร้อยละของคนในชุมชน โดยจำแนกตามอาชีพ

ประเภทอาชีพ	ชาย		หญิง		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ค้าขายอิสระ	17	17	27	27	44	44
อาชีพรับจ้าง	6	6	4	4	10	10
ลูกจ้างเอกชนและรัฐวิสาหกิจ	4	4	2	2	6	6
รับราชการ	3	3	1	1	4	4
กำลังศึกษาอยู่	19	19	9	9	28	28
กลุ่มที่เป็นแม่บ้าน	1	1	3	3	4	4
อื่นๆ	3	3	1	1	4	4
รวม	53	53	47	47	100	100

แผนภูมิที่ 7 แสดงจำนวนและร้อยละของคนในชุมชน โดยจำแนกตามอาชีพ

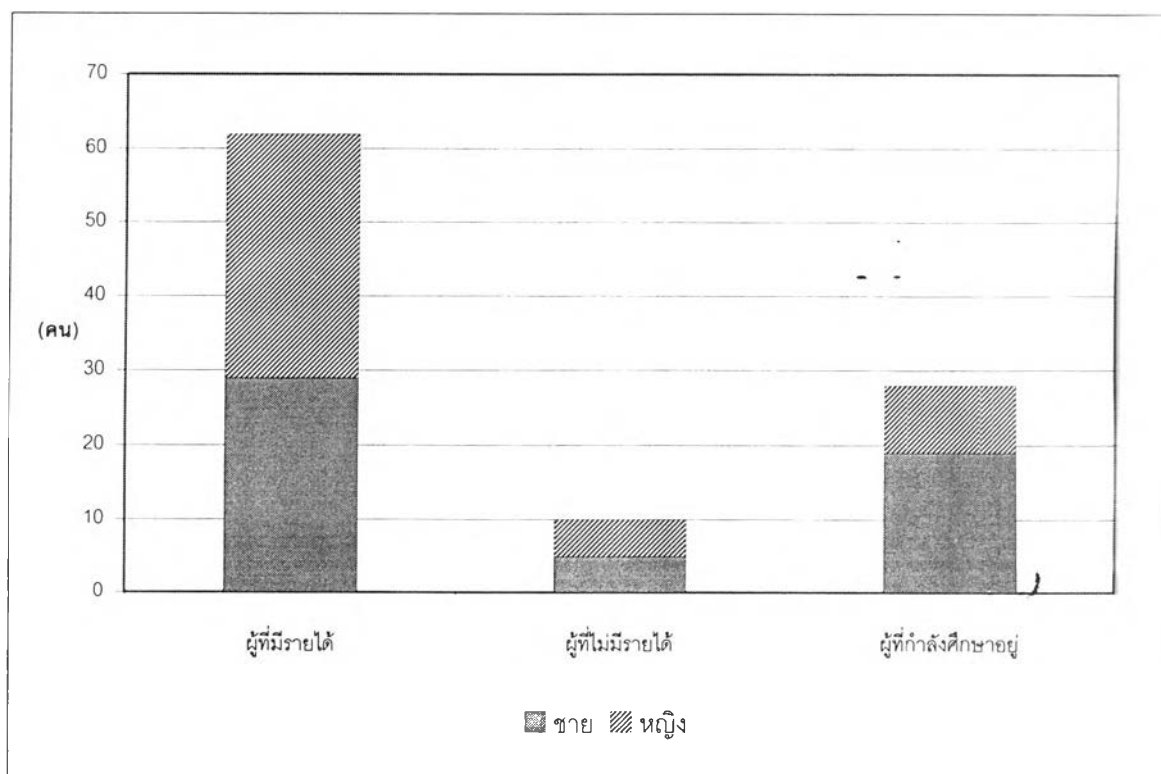
4.3.4. รายได้ในครัวเรือน

โดยประชากรที่อยู่อาศัยในชุมชนนี้มีทั้งผู้ที่มีรายได้ และผู้ที่ไม่มียาได้ และผู้ที่กำลังศึกษา ซึ่งผู้ที่มีรายได้ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพค้าขายซึ่งมีรายได้ไม่แน่นอน ซึ่งจากการศึกษาโดยการมองโดยรวมในชุมชนพบว่ามียาได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนอยู่ประมาณ 8,850 บาทต่อครัวเรือน รายได้เฉลี่ยต่อคนอยู่ประมาณ 4,567.75 บาทต่อคน(เฉพาะผู้ที่มีรายได้) แต่ในส่วนนี้ของงานวิจัยจะขอ แสดงสัดส่วนของคนในชุมชน โดยจำแนกตามประเภทกลุ่มรายได้

ตารางที่ 9 แสดงสัดส่วนของคนในชุมชน โดยจำแนกตามประเภทกลุ่มรายได้

ประเภทของประชากรในชุมชน	ชาย		หญิง		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ผู้ที่มีรายได้	29	29	33	33	62	62
ผู้ที่ไม่มียาได้	5	5	5	5	10	10
ผู้ที่กำลังศึกษาอยู่	19	19	9	9	28	28
รวม	53	53	47	47	100	100

แผนภูมิที่ 8 แสดงสัดส่วนของคนในชุมชน โดยจำแนกตามประเภทกลุ่มรายได้

ตารางที่ 10 แสดงรายได้แต่ละครัวเรือน

บ้านเลขที่	จำนวนสมาชิก ในครัวเรือน	รายได้ทั้งหมด ในครัวเรือน
1	9	14,000
2	5	14,500
3	2	6,000
4	1	6,000
5	1	7,000
6	1	3,000
7	2	9,000
8	2	9,000
9	4	6,000
10	2	3,000
12	3	12,000
13	4	7,500
14	1	8,300
15	2	2,400
18	5	8,000
19	2	12,000

บ้านเลขที่	จำนวนสมาชิก ในครัวเรือน	รายได้ทั้งหมด ในครัวเรือน
20	2	12,000
21	5	27,000
22	3	15,000
23	3	3,500
24	4	8,000
25	4	6,000
26	4	3,000
27	6	28,000
28	2	3,500
29	4	6,000
30	3	9,600
31	3	4,500
33	2	6,500
34	5	11,000
35	1	3,900
36	3	8,000
เฉลี่ย	3.13	8,850

4.3.5. รายจ่ายในครัวเรือน

ประชากรที่อยู่ในชุมชนศิริอำมาตย์มีค่าครองชีพที่สูงกว่าครัวเรือนทั่วไป ซึ่งเป็นปัญหาเดียวกับชุมชนผู้มีรายได้น้อยอื่นๆ คือ ปัญหาเรื่องของน้ำประปาและไฟฟ้า ที่ต้องจ่ายในราคาที่สูงกว่าปกติ เนื่องจากจะต้องขอซื้อน้ำและไฟฟ้าจากเพื่อนบ้านที่มี มิเตอร์วัดที่มีการขออนุญาตอย่างถูกต้อง และในการดำเนินชีวิตประจำวันของคนในครัวเรือนก็มีค่าใช้จ่ายที่แตกต่างกันไปตามขนาดของครอบครัว และสถานภาพของสมาชิกในครัวเรือนเอง ซึ่งทางผู้วิจัยจะขอแบ่งรายจ่ายออกเป็น 2 กลุ่มคือ

- รายจ่ายประจำ ได้แก่ค่าอาหาร ค่าน้ำและไฟฟ้า ค่าเช่าที่อยู่อาศัย ค่าเดินทางไปทำงาน ค่าขนนและค่าเดินทางของบุตร เป็นต้น
- รายจ่ายพิเศษ ได้แก่ค่าเทอมและค่าอุปกรณ์การเรียนของบุตร ค่าผ่อนชำระหนี้เงินนอกระบบที่เกิดจากค่าซ่อมแซมบ้าน ค่ารักษาพยาบาล ค่าภาษีสังคม และนำเงินไปลงทุน เป็นต้น

จากการสำรวจของทุกครัวเรือนในชุมชนศิริอำมาตย์ พบว่ารายจ่ายประจำของครัวเรือนเฉลี่ยอยู่ประมาณ 8,534 บาทต่อเดือน และรายจ่ายพิเศษของครัวเรือนเฉลี่ยอยู่ประมาณ 5,432 บาทต่อเดือน

ตารางที่ 11 แสดงจำนวนและสัดส่วนแยกตามประเภทของรายจ่ายของประชากรทั้งหมด

	ประเภทของรายจ่าย	ทั้งหมดต่อเดือน	จำนวนหลังที่มี การใช้จ่าย	เฉลี่ยรายจ่ายต่อ หลัง	คิดเป็นร้อยละ
รายจ่ายประจำ	ค่าข้าวสารและค่ากบข้าว	126,800	32	3,962.50	46.4
	ค่าเชื้อเพลิงในการทำอาหาร	7,615	16	475.94	2.94
	ค่าเดินทางไปทำงาน	6,920	9	768.89	2.67
	ค่าอาหาร+เดินทางของบุตร	16,450	13	1,265.38	6.38
	ค่าน้ำ	10,530	26	405.00	4.05
	ค่าไฟฟ้า	9,150	25	366.00	3.51
	ค่าเช่า ที่อยู่อาศัย	12,850	13	988.46	4.96
	เบ็ดเตล็ด (ของใช้ในบ้าน)	9,650	32	301.56	3.22
รวม รายจ่ายประจำ				8,533.73	77.17
	ประเภทของรายจ่าย	ทั้งหมดต่อเดือน	จำนวนหลังที่มี การใช้จ่าย	เฉลี่ยรายจ่ายต่อ หลัง	คิดเป็นร้อยละ
รายจ่ายพิเศษ	ชำระหนี้สิน	48,800	11	4,436.36	8.81
	ค่าการศึกษาของบุตร	5,841	9	648.96	2.25
	ค่าเสื้อผ้านักเรียนของบุตร	4,509	13	346.82	1.74
รวม รายจ่ายพิเศษ				5,432.14	22.51

หมายเหตุ

ทั้งหมดต่อเดือน

หมายถึง ผลรวมรายจ่ายของหลังที่มีการใช้จ่ายแต่ละประเภทต่อเดือน รวมกัน

จำนวนหลังที่มีการใช้จ่าย

หมายถึง จำนวนหลังคาเรือนที่มีการใช้จ่ายแต่ละประเภทรวมกัน

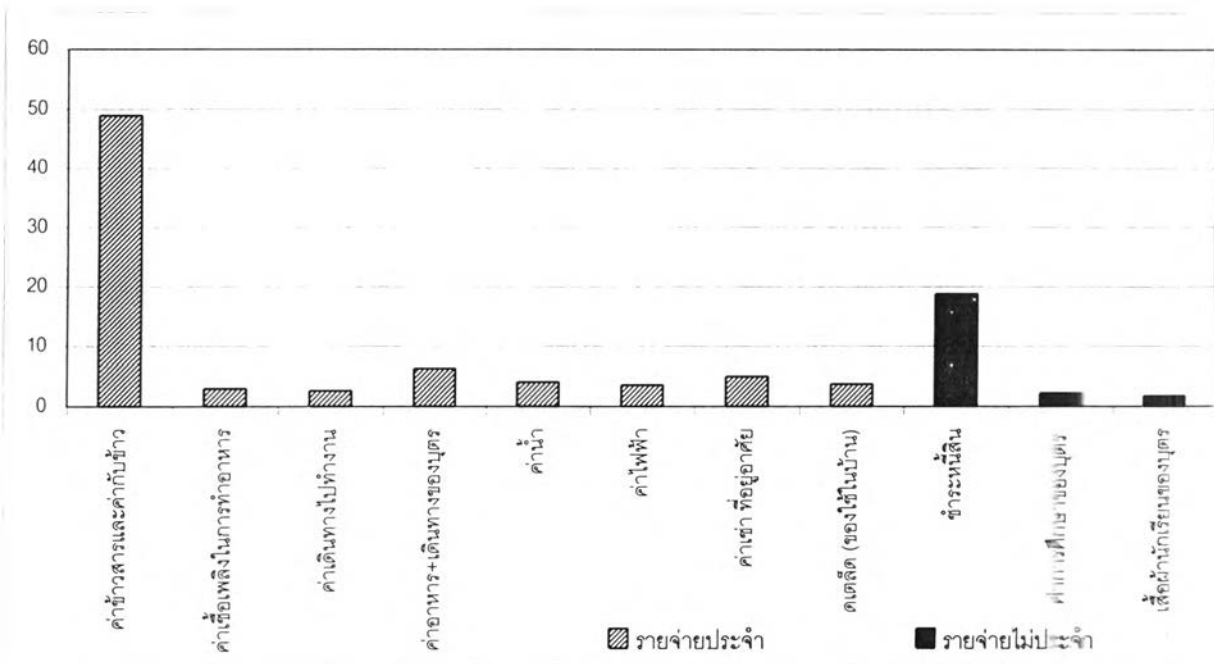
เฉลี่ยรายจ่ายต่อหลัง

หมายถึง ทั้งหมดต่อเดือน หารด้วย จำนวนหลังที่มีการใช้จ่าย

คิดเป็นร้อยละ

หมายถึง คิดเป็นร้อยละเท่าไรของรายจ่ายทั้งหมด(รายจ่ายประจำ+รายจ่ายพิเศษ)

แผนภูมิที่ 9 แสดงสัดส่วนร้อยละตามประเภทรายจ่าย

4.4. สรุปลักษณะทางกายภาพและสังคมเศรษฐกิจของชุมชนศิริอำมาตย์

ขนาดพื้นที่ที่อยู่อาศัยเฉลี่ยประมาณ 15.39 ตารางเมตรต่อหลังคาเรือน ส่วนพื้นที่อาหารเฉลี่ย 1.66 ตรม. ส่วนนอน 4.65 ตรม. ส่วนซักล้าง 2.65 ตรม. ฯลฯ (ดูรายละเอียดใน 4.2.4.2) รูปแบบการจัดเครื่องเรือนเป็นแบบเอนกประสงค์ แปลนเปิด โดยมีเครื่องเรือนที่ทำเป็น เมื่อมีการใช้เสร็จแล้วก็เก็บเข้าที่ เพื่อประกอบกิจกรรมอย่างอื่น ช่วยให้ใช้พื้นที่ได้อย่างเต็มที่และไม่อัดอั้นคับแคบ (ดูรายละเอียดใน 4.2.4.3)

รูปแบบที่อยู่อาศัยส่วนมากเป็นลักษณะแปลนเปิดชั้นเดียว ทั้งมีห้องน้ำของตนเอง และใช้กับเพื่อนบ้าน ในขณะที่บ้านส่วนน้อยเท่านั้น ที่เป็นลักษณะแยกส่วนใช้สอยต่างระดับ ๔-๕ ชั้น (ดูรายละเอียดใน 4.2.4.4)

รูปแบบการใช้สอยที่อยู่อาศัย แบ่งเป็น 3 ชนิด คือ พักอาศัยอย่างเดียว พักอาศัยและค้าขาย พักอาศัยกึ่งอุตสาหกรรม โดยจากการศึกษาพบว่า เจ้าของ(ผู้เช่า) ส่วนมากเป็นอาคารพักอาศัยอย่างเดียว ในขณะที่ผู้เช่าช่วงส่วนมากเป็นอาคารพักอาศัยกึ่งอุตสาหกรรม (ดูรายละเอียดใน 4.2.4.5) โดยที่อยู่อาศัยจะมีการเปลี่ยนแปลงเพื่อตอบสนองความต้องการที่เกิดจากปัจจัยต่างๆ เสมอ เช่น การเพิ่มขึ้นของจำนวนสมาชิกในครอบครัว หรือจากการที่ครอบครัวมีสภาพทางเศรษฐกิจดีขึ้น (ดูรายละเอียดใน 4.2.4.6)

กลุ่มประชากรส่วนใหญ่มีอายุอยู่ระหว่าง 32-38 ซึ่งเป็นวัยทำงาน ผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชนส่วนใหญ่มีอาชีพที่มีรายได้ไม่แน่นอน คือ มีอาชีพค้าขาย รับจ้าง ทำงานนอกระบบเศรษฐกิจ (ดูรายละเอียดใน 4.3.3)

สภาพเศรษฐกิจของผู้ที่อาศัยในชุมชนศิริอัมมาตย์ พบว่ามีจำนวนผู้มีรายได้ทั้งหมด(รายได้ที่แน่นอนและไม่แน่นอน)ในชุมชนคิดเป็นร้อยละ 62 ของคนทั้งหมดในชุมชนรายได้เฉลี่ยของครัวเรือนต่อเดือนอยู่ที่ประมาณ 8,850 บาทต่อเดือน (ดูรายละเอียดใน 4.3.4) และรายจ่ายประจำเฉลี่ยต่อครัวเรือนอยู่ที่ประมาณ 8,534 บาทต่อเดือน ซึ่งเมื่อเทียบรายได้เฉลี่ย และรายจ่ายเฉลี่ยจะเห็นได้ว่า จะพอมีเงินเหลือออมประมาณ 316 บาทต่อเดือน เพื่อไว้ใช้จ่ายสำหรับรายจ่ายไม่ประจำ (ดูรายละเอียดใน 4.3.5)